

SVERIGE OCH UTVECKLINGSLÄNDERNA

Av direktör UNO MURRAY

VI HAR HÄR i Sverige många gånger pontant lämnat ekonomisk hjälp till andra folk, som drabbats av olyckor eller eljest behövt bistånd. Om man skall döma av de resolutioner och förslag, som lagts fram när det gäller de s. k. utvecklingsländerna, är offerviljan även denna gång stor. Den är ett uttryck för nedkänsla med de tyvärr mycket stora delar av världens befolkning, som blivit efter i den materiella utvecklingen och på grund därav samt i vissa fall även till följd av politisk oro och omstörtning lever i armod och svält. Drivkraften bakom kraven på ökat bistånd bottenar i samma idealism som är en av grundvalarna för det internationella tekniska och finansiella biståndet såväl för Förenta Nationernas som för särskilda nationers bilaterala verksamhet. Sedan är det uppenbart, att inom många av de mera utvecklade nationerna även den hårda maktkampen mellan öst och väst skymtar i bakgrunden, en kamp i vilken ju utvecklingsländerna kommit att spela en roll som brickor i striden om världshegemonien. Det finns också politiska och ideologiska motiv

bakom den internationella biståndsverksamheten.

I en nyligen, av en arbetsgrupp inom Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (fil. lic. Jonas Nordenson, ordförande, professor Sune Carlson, direktörerna Torsten Carlsson och Willem Pepler, disponenten Folke Petré, direktör-assistenten G. O. Rising, direktörerna Ragnar Sundén och Tore Tallroth samt bankkamreren Bo Thomé) utgiven skrift om »Sveriges näringsliv och de underutvecklade länderna» behandlas hithörande problem väsentligen från en annan utgångspunkt. Det finns även ett starkt *ekonomiskt* intresse hos de industrialiserade staterna att åvägabringa ekonomisk utveckling i den övriga delen av världen. Industriell uppbyggnad i de underutvecklade länderna skapar en expansiv och stimulerande efterfrågan på maskiner, anläggningar och andra kapitalvaror. En högre levnadsstandard i dessa länder skulle betyda såväl större och köpkraftigare marknader som större möjligheter till internationellt varuutbyte och en effektivitetsfrämjande specialisering. De underut-

vecklade länderna bör således fastare än hittills infogas i det internationella ekonomiska systemet och genom hjälp till självhjälp sätas i stånd att deltaga i det internationella varuutbytet och ekonomiska framåtskridandet.

På grundval av en uttömmande och intressant redogörelse för omfattningen och uppläggningsen av den internationella biståndsgivningen till de underutvecklade länderna och för Sveriges insatser under senare år konstaterar SNS-gruppen att de svenska bidragen till Förenta Nationerna och dess fackorgan — per invånare räknat — varit högre än flertalet andra industristaters, att ett förhållandevis stort antal svenska experter utnyttjats i den internationella tjänsten samt att Sverige mottager ett relativt stort antal fackmän (stipendiater). Däremot har de offentliga bilaterala insatserna — vid sidan av de internationellt samordnade — varit ringa i jämförelse med dem som lämnats av vissa andra länder.

De svenska förbindelserna med de underutvecklade länderna har hittills varit och kommer väl sannolikt även framdeles att vara huvudsakligen av kommersiell och privat natur och är av icke ringa ekonomisk betydelse. Den svenska importen därifrån uppgick 1959 till ca 1 800 milj. kronor, och exporten — till väsentlig del färdiga investeringsvaror (maskiner, instrument och transportmedel) — till samma

länder till ca 1 500 milj. kronor. De svenska direkta investeringarna i underutvecklade länder, bl. a. i dotterföretag, har de senaste åren varit stigande och uppgick 1959 till i runt tal 100 milj. kronor. Dessa kommersiella insatser innebär icke enbart kapitalöverföring utan också en omfattande export av kunskaper i form av utbildning av arbetskraft av olika slag. Överföringen av svenskt privat kapital till underutvecklade länder för direkta investeringar eller i form av långfristiga kommersiella krediter har dock hämmats av de svenska valutapolitiska och garantitekniska restriktionerna. De liberalare villkor och de bättre institutionella förutsättningar som gäller vid kapitalexport från andra länder, såsom Västtyskland, Frankrike, Förenta Staterna, har givit näringslivet i dessa länder möjlighet att göra relativt större insatser till både deras eget och de underutvecklade ländernas fromma.

SNS-gruppen framhåller med rätta att ideellt initierade insatser kan göras betydligt mera fruktbärande, om de samtidigt baserar sig på ekonomiska överväganden. Ett främjande av de svenska kommersiellt betingade förbindelserna framstår för arbetsgruppen som ett nödvändigt komplement till den svenska biståndsverksamheten och av minst samma intresse för de underutvecklade länderna som denna. Någon intressekonflikt mellan dessa två områden föreligger

icke. Betydande insatser måste göras för att förbättra vederbörande utvecklingslands förvaltning, administration och utbildning, som oftast befinner sig på en mycket låg nivå. Vidare behövs tekniskt bistånd till länder, där vi för närvarande endast har begränsade kommersiella kontakter, men där det föreligger möjlighet för att utvidga dessa. Det viktiga från det underutvecklade landets synpunkt är emellertid, att det tekniska biståndet skapar en sådan miljö och ger sådana kommersiella kontakter att en av landets egna resurser uppbyggnaden kumulativ utvecklingsprocess främjas. Dessa mera långsiktiga ekonomiska aspekter på hjälpprogrammet för de underutvecklade länderna har hittills spelat en alltför underordnad roll i debatten.

Förutsättningarna för vidgade svenska insatser är goda. En många gånger påtalad fördel ligger däri, att vårt land är neutralt utan kolonialt förflutet och utan stormaktsaspirationer. Vår höga levnadsstandard innebär möjligheter till relativt stora ekonomiska bidrag, och den tekniska standarden i Sverige är, liksom utbildningen, av hög kvalitet. Dessutom har vårt folk goda erfarenheter av administration och planering, och ur ekonomiska synpunkter sett är det i förvarande sammanhang sannolikt av stor betydelse, att den svenska industrien är uppbyggd av enheter, som internationellt sett är små eller

medelstora, och därför av den typ som närmast intresserar de underutvecklade länderna. Vår industri har grundat sig på näringar med direkt anknytning till naturtillgångarna skog och malm, och de flesta underutvecklade länder torde ha behov av att på motsvarande sätt basera sin industri på inhemska resurser. Att svenska insatser likväl måste möta svårigheter av olika slag är uppenbart. Svenskens brist på de språkkunskaper som fordras i detta sammanhang inskränker våra möjligheter, och de svenska erfarenheterna av de underutvecklade ländernas problem är, trots internationella kontakter, betydligt mindre än de som gjorts i kolonistaterna, där man t. ex. har ett stort antal experter på frågor som uppstår i tropikerna inom medicin, jordbruk, kommunikationsväsende osv. Vidare är de svenska resurserna inte heller stora, i synnerhet när det inhemska behovet av såväl kapital som teknisk kunskap är starkt växande, och bristsituationer förekommer på många områden. Denna nackdel kan emellertid enligt SNS-gruppens mening delvis avhjälpas genom en rationell utformning av det svenska biståndet.

Om man vill lägga särskild vikt vid frågan om en utbyggnad och intensifiering av de kommersiella förbindelserna med utvecklingsländerna, spelar givetvis det handelspolitiska samarbetet samt förutsättningarna för ökat kapitalflöde till dessa länder samt överföringen

till dem av tekniskt kunnande en betydande roll. I princip är det svenska näringslivet och statsmakterna eniga om fördelarna av en frihandelsvänlig politik, men SNS-gruppen påpekar, att en direkt svensk diskriminering mot vissa varor från utvecklingsländerna förekommer i form av tullar och punktskatter (exempelvis på kaffe) och framhåller, att en lindring i sådana avgifter kan beräknas leda till större import och högre inkomster för exportländerna. Att en ökad import därifrån till Sverige kan vålla avbräck för svensk industri är uppenbart, men det är gruppens uppfattning, att sådant icke bör mötas med diskriminerande åtgärder utan i första hand med rationalisering och i andra hand av en omställning av de svenska företagen. Det är troligt, att därför krav kommer att ställas på en snabb och smidig anpassningsprocess, som fordrar kapital för nyinvesteringar, bättre utbildning, snabbare omskolnings- och flyttningsmöjligheter osv. Fri internationell konkurrens har hittills visat sig vara till fördel för det svenska näringslivet.

Kapitalflödet till utvecklingsländer under de senare åren har i växande grad bestått av exportkrediter från industristaterna, vilka använts för import av maskiner och andra investeringsvaror. För exportörerna har krediterna inneburit större exportmöjligheter totalt sett, och för de enskilda ex-

portländerna ett verksamt konkurrensmedel. För de svenska exportörerna föreligger emellertid icke samma möjligheter som för andra länder att finansiera långfristiga kommersiella krediter, och det är därför ur konkurrenssynpunkt önskvärt att möjligheterna i detta hänseende utvidgas. I sådant syfte föreslår SNS-gruppen en liberalisering av exportkreditnämndens villkor för kreditgarantierna, så att de inte, såsom för närvarande, främst gynnar exportkreditgivning till industristater. Exportkrediter till de underutvecklade länderna innebär större politiska och ekonomiska risker och kräver högre premier, men härvidlag finns det möjligheter till en sammanknytning av svenska offentliga insatser och kommersiella intressen till utvecklingsländernas — och Sveriges — fromma. En liberalare tillämpning av villkoren och eventuellt en subventionerad nedskärning av försäkringsavgiften för de svenska exportkreditgarantierna skulle ge möjligheter till en betydande ökning av den svenska kapitalexporten till nu ifrågavarande länder. Eftersom en sådan kapitalexport även är ett svenskt intresse, bör den underlätas även på andra vägar. SNS-gruppen tänker sig för detta ändamål bildandet av en garantifond för direkta investeringar, vilka därigenom skulle kunna säkras för risken av nationalisering och andra politiska åtgärder.

Mot bakgrunden av de senaste

årens ekonomiska debatter i vårt land är det naturligt, att man i detta sammanhang ställer frågan, var kapital till en ökad kapitalexport skall tagas, när den svenska kapitalmarknaden inte ens räcker för våra egna behov. SNS-gruppen anvisar två lösningar. Den ena är kortfristig och innebär, att Sverige lånar upp kapital i de kapitalstarka länderna för att låna ut till de kapitalsvaga, men för att detta skall kunna ske måste villkoren för såväl kapitalimport som kapitalexport liberaliseras. Även en viss statlig upplåning i utlandet för att bredda den svenska kapitalmarknaden skulle ligga i linje med en sådan tankegång. På längre sikt bör emellertid den svenska ekonomiska politiken inriktas så, att en större andel av nationalinkomsten sparas och/eller en mindre del än tidigare används för inhemsk investering. Detta innebär, att industriens inhemska investeringar skulle i högre grad inriktas på de mest produktiva och mest expansiva grenarna, medan investeringarna i de underutvecklade länderna skulle stå som ett lönsamt alternativ inom andra branscher. Vidare framhålles det såsom inte osannolikt att bostadsbyggandets andel av de totala investeringarna kan komma att minska, varigenom en relativ ökning av bl. a. kapitalexporten möjliggöres utan att takten i den svenska ekonomiska utvecklingen skulle behöva skäras ned.

Det är alldeles tydligt, att de

kommersiella förbindelserna, kapitalrörelserna och det rent tekniska biståndet måste bättre samordnas, för att hjälpen till de underutvecklade länderna skall bli så effektiv som möjligt. Detta gäller såväl på det internationella planet som inom industristaterna — inte minst Sverige — och de underutvecklade länderna själva. Inom Sverige måste en koordinering ske såväl mellan de olika statliga organ, som har hand om våra kommersiella och tekniska förbindelser med de underutvecklade länderna som mellan näringslivets organisationer, mellan olika intresseorganisationer och folkrörelser samt mellan dessa myndigheter och institutioner i sin tur. Det är nämligen ett allmänt svenskt intresse, att de åtgärder som vidtagas och de förslag som framläggas från svensk sida inte strider mot varandra utan tvärtom vittnar om en konsekvent och långsiktig politik. En samordning av detta slag måste i sista hand ske på regeringsplanet.

En synpunkt, som hittills inte gjort sig särskilt gällande i debatten, men vilken starkt understrykes av SNS-gruppen är att vårt lands bistånd bör koncentreras på sådana länder och uppgifter där vi har de bästa relativa förutsättningarna att göra en samordnad offentlig och privat insats. Med hänsyn till svenska förutsättningar och svenska kommersiella uppföljningsmöjligheter är vissa länder mer lämpade att bli mottagare av svenskt

bistånd än andra. Som exempel har nämnts Brasilien, Chile, Colombia, Mexiko, Peru, Indonesien, Mellersta Östern och Venezuela, där svensk export hittills utvecklats sig väl. De mest betydande marknaderna har hittills varit Brasilien, Argentina, Indien samt oljeländerna. De länder som har nått ett sådant utvecklingsstadium, att de särskilt väl kan tillgodogöra sig svenska erfarenheter av teknisk och administrativ art bör således främst komma ifråga, även om modifikationer härutinnan får göras med hänsyn till speciella humanitära och politiska motiv. En viss koncentration av det svenska biståndet är framför allt nödvändigt med hänsyn till de begränsade svenska resurserna.

Förhållandena i utvecklingsländerna och behovet av insatser till deras bistånd ställer industristaterna i västerlandet inför ofantliga

ekonomiska, sociala och politiska problem. Inte mindre än $\frac{2}{3}$ av jordens 2,9 miljarder invånare lever i sådana länder, och denna andel stiger med enorm hastighet till följd av den höga nativiteten i dessa områden. Det gäller i många fall länder som på grund av vitt utbredd analfabetism, bristfällig samhällsorganisation och politisk instabilitet har svårt att tillgodogöra sig hjälpen effektivt. Vi möter därjämte i dessa länder ofta värderingar, som ter sig helt främmande för vår egen uppfattning om människovärde, framåtskridande och välstånd. Därför är de förestående uppgifterna ingalunda av kortsiktig natur. Bistandsverksamheten och strävandena att knyta utvecklingsländerna fastare till den övriga världens ekonomiska system måste fullgöras kontinuerligt och planmässigt på lång sikt.